

TRÄ

– vår hållbara råvara

Foto: Glimakra

TMF har identifierat sex viktiga utmaningar där vår industri kan bidra till hållbar utveckling. Det handlar om användning av klassade kemiska ämnen, hållbart skogsbruk, socialt ansvarstagande, råvaruutnyttjande, avfallsgenerering och klimat. I takt med att kraven på industrin ökar att bli mer resurseffektiv och klimatneutral, inte minst genom the Green Deal, så hamnar vår viktigaste råvara trä i blickfånget.

TRÄ ÄR FÖRNYELSEBART, klimatsmart och en mycket mångfacetterad råvara. Samtidigt ser vi globala utmaningar med avskogning och misskötsel av skogar i vissa delar av världen såsom Sydostasien, Sydamerika och länder söder om Sahara. I Sverige har vi sedan 1903 år haft en skogsvårdslag som kräver återbeskogning. Lagen har därefter utvecklats i flera omgångar och sedan 1994 är de politiska målen för produktion respektive miljö jämfällbara. Men som en röd tråd genom alla ändringar

löper återbeskogningsplikten och omsorgen om en långsiktig virkesförsörjning, vilket skapat ett skogsbruk med god tillväxt och ansvarsfull förvaltning.

Den senaste tiden har dock det skandinaviska skogsbruket börjat ifrågasättas från såväl politiskt håll som från starka intresseorganisationer. Kritiken riktar in sig på brukningsmetoder som man menar inte värnar biologisk mångfald tillräckligt, har för stort fokus på tillväxt samt brister i att värna sociala värden såsom möjlighet till rekreation och friluftsliv

i skogen. Skogen är en källa till en mängd ekosystemtjänster som tex. leverantör av träråvara, sänka för att binda koldioxid, habitat för djur och växter och möjlighet till rekreation och friluftsliv.

EMELLANÅT KAN DISKUSSIONERNA bli både känslosamma och drivna av argument som inte alltid är fullt underbyggda. Det är viktigt att komma ihåg att metoder, traditioner och även lagstiftning skiljer sig åt i olika delar av världen och globalt finns allvarliga problem som måste lösas. Det svenska skogsbruket ligger emellertid i framkant och man har lyckats kombinera hög tillväxt i virkesförrådet med ett betydande uttag av träråvara för industrin - samtidigt som virkesförrådet totalt dubblerats under de senaste 100 åren. Det svenska skogsbruket är under ständig utveckling och det är viktigt att komma ihåg att de långa ledtiderna i skogsbruket - tidrymden mellan plantering och avverkning, motsvarar flera decennier, och ofta över 100 år. En del träd vi använder idag planterades vid andra världskrigets slut, vissa tidigare än så.

För att hjälpa såväl branschföreträdare som våra medlemsföretag med argument och fakta kring träråvara och skogsbruk har TMF tagit fram svar på en rad viktiga frågor:

1. Finns det risk att den svenska skogen tar slut?
2. Vilken skogsbruksmetod är bäst?
3. Hur värnas biologisk mångfald i brukade skogar?
4. Hur kan man säkerställa att träråvara kommer från ansvarsfullt brukade skogar?
5. Hur kan man tillgodoräkna sig kolbindning i långlivade träprodukter?
6. Hur kan man motivera att produkter med korta livscykler är "klimatsmarta"?

1

Finns det risk att den svenska skogen tar slut?

I den svenska skogen är tillväxten större än uttaget. Riksskogstaxeringen vid SLU har funnits sedan 1923, och där finns omfattande data över tillväxt, avverkning och det generella skogstillståndet i Sverige.

Miljoner m³sk/år

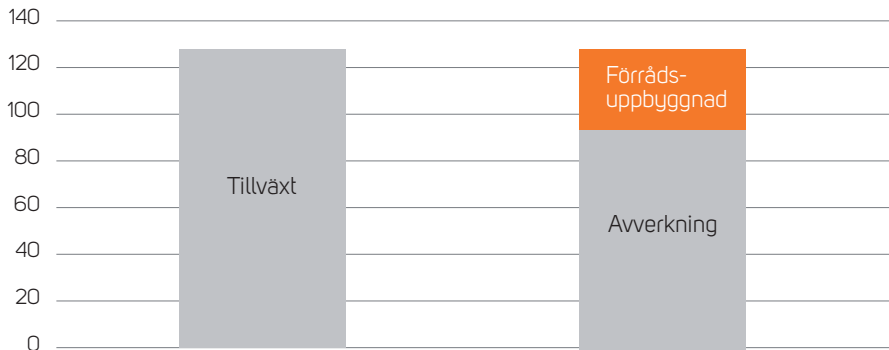

Fig. 1: Tillväxt, avverkning och förrådsuppbyggnad. Källa: Skogsindustrierna, Riksskogstaxeringen och Skogsstyrelsen.

Foto: Glimakra

STAPLARN I FIGUR 1 visar tillväxt och avverkning på all mark. Merparten av förrådsuppbyggnaden sker på mark som är undantagen från skogsbruk. Vi börjar närma oss en situation där det årliga uttaget från den mark som är tillgänglig för skogsbruk nästan är i nivå med tillväxten på samma mark. Det finns dock stora regionala skillnader. Samtidigt finns önskemål om att öka avverkning för att ersätta fossilbaserade produkter men produkter tillverkade av förnybar råvara. Detta skulle kräva ökad tillväxt på den mark som idag brukas. För att åstadkomma ytterligare tillväxt har bland annat Skogsstyrelsen, skogsnäring, forskning och Naturskyddsföreningen tagit fram en plan med totalt 88 åtgärder för att skogsproduktionen ska kunna öka med 20 % fram till 2050.

DIAGRAMMET I FIGUR 2 illustrerar att Sverige under de senaste 90 åren har varit framgångsrikt i att bygga upp virkesförrådet samtidigt som uttaget varit betydande. Sedan 1955 har cirka 4,5 miljarder m³ skog avverkats, samtidigt som virkesförrådet sedan samma år har ökat från cirka 2 till 3,3 miljarder m³ eller motsvarande 57 %.

Kollaget i skogen har fördubblats på 100 år

Mdr m³
stammar

Totalt virkesförråd

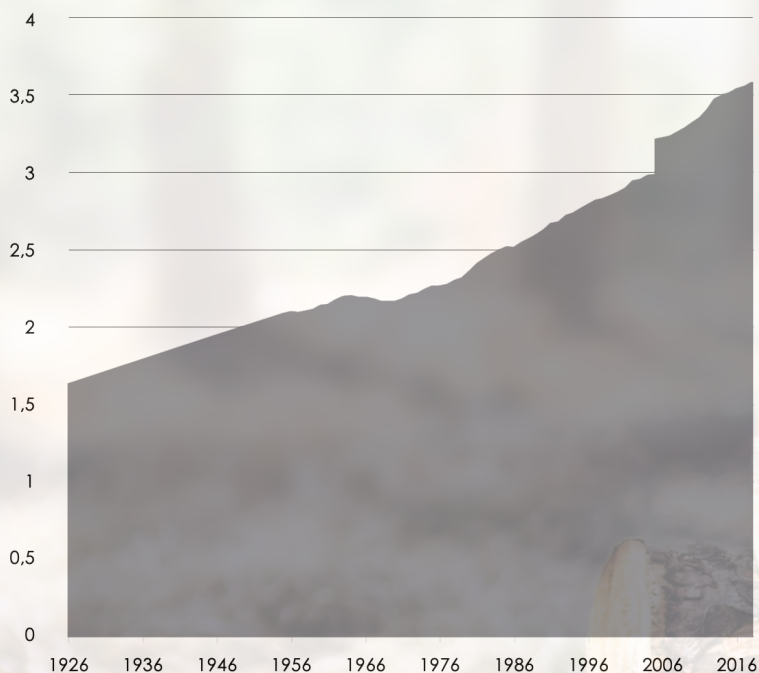

Fig. 2: Totalt virkesförråd. Källa: SLU Riksskogstaxeringen. Inkl. formellt skyddade områden från 2006.

Vilka skogsbruksmetoder finns det?

Det finns en rad olika metoder för att bruka och avverka skog. Utöver trakthyggesbruk, där merparten av alla träd avverkas samtidigt, diskuteras så kallat hyggesfritt vilket exempelvis kan innebära:

<p>Blädning</p> <p>– en gallring där man eftersträvar att skapa eller bibehålla en fullskiktad struktur på skogen, det vill säga en skog där det finns träd av alla storlekar. De grövsta träden tas bort vid avverkning, och de yngre får växa vidare till nästa avverkning.</p>	<p>Schackrutehyggning</p> <p>– en variant av luckhyggning som än så länge bara tillämpats på försöksnivå. Den innebär att skogen delas in i ett ruttmönster och sedan avverkas i två eller flera etapper. Varannan "schackruta" består av gallringsskog eller äldre skog.</p>
<p>Luckhyggning</p> <p>– innebär att man tar upp små luckor i beståndet, med avsikt att få förnyring i luckorna.</p>	<p>Överhållen skärm</p> <p>– innebär att skärmen hålls tätare än en vanlig frötrådsställning och sparas betydligt längre än vid traditionellt skärmskogsbruk. Därtill avecklas skärmen i flera steg.</p>

HYGGESFRITT SKOGSBRUK utgör ingen enskild metod och Skogsstyrelsens har tagit fram följande definition: "Hyggesfritt skogsbruk på skogsmark med produktionsmål innebär att skogen sköts så att marken alltid är trädbevuxen utan att det uppstår några större kalhuggna ytor".

IDAG HAR DEN enskilda markägaren i Sverige stora möjligheter att fritt välja vilken skogsbruksmetod eller skötselmodell som ska tillämpas. Det som begränsar valet i relation till lagstiftning är att markens produktionsförmåga måste tas tillvara ned till en definierad minimigräns. Det betyder att man inte kan avverka utan att återplantera eller på annat sätt se till att skogen förnygras. Generellt gäller att skogsbruksmetod bör väljas utifrån lokala och regionala förutsättningar, bördighet, mark-förhållanden, trädslag- och - inte minst - vilket mål den enskilda markägaren har med sitt skogsbruk.

DÄREMOT KAN MAN konstatera att det oftast är mer effektivt med hyggesbruk. De sammanlagda avverkningskostnaderna under en omloppstid är högre i ett flerskiktat än ett enskiktat bestånd, trots att de avverkade stammarna är grövre i de flerskiktade skogarna. Det visar de studier som har gjorts i både Sverige och Finland (enligt SLU; "Hyggesfritt skogsbruk - En kunskapssammanställning från Sverige och Finland", Mats Hannerz m fl.). Även om hyggesfria metoder kan resultera i större andel sågtimmer, så visar de flesta studier att den totala volymtillväxten blir lägre. Hyggesfria metoder är inte heller lämpliga överallt, men kan utgöra ett alternativ i exempelvis tätortsnära områden där sociala aspekter eller möjligheter till rekreation värderas högt. Allmänt kan det konstateras att det behövs mer forskning på hyggesfritt skogsbruk.

Foto: C&D Snickereri

Foto: Glimakra

3 Hur värnas biologisk mångfald i brukade skogar?

Skogsindustrierna har formulerat ett övergripande mål för biologisk mångfald: "Vi ska bruka skogen så att alla naturligt förekommande arter kan fortleva i skogslandskapet".

DETTA BRUKANDE ÄR en förutsättning för ett rikt skogslandskap med god hänsyn till djur- och växtliv, vatten, rekreations-värden och kulturarv. Eftersom artförekomst är svårt att mäta så arbetar Skogsindustrierna med att skapa och värna naturvårdsmässigt viktiga strukturer, substrat och livsmiljöer i skogslandskapet. När det finns en variation och tillräckligt mycket av olika livsmiljöer, strukturer och substrat, skapas också större möjlighet för arter att fortleva.

FÖR ETT EFFEKTIVT artbevarande krävs en palett av åtgärder som möjliggör för arter att finnas kvar och sprida sig; det handlar t.ex om

formellt skyddade områden, frivilliga avsättningar och miljöhänsyn. Alla dessa åtgärder behövs, kompletterar varandra så att skogens arter både kan finnas kvar och etablera sig i nya områden.

ÖVER TID KOMMER man dock inte ifrån att landskapet förändras men den skog som växer upp är ofta mer varierad än den tidigare, tack vare den miljöhänsyn som lämnas. Dessutom finns mer än 5 miljoner hektar icke produktiv skogsmark, där avverkning är förbjudet enligt lag och som ofta utgör en viktig del av den "gröna infrastrukturen" i landskapet.

Landskapet förändras men den skog som växer upp är ofta mer varierad än den tidigare.

Enligt SCB undantas 27 % av Sveriges skogsmark från brukande, fördelat på formellt skyddad skogsmark 9 %; frivilliga avsättningar 4 %; hänsynsytor 2 % och improduktiv skogsmark 12 %.

DET ÄR VIKTIGT att ha i åtanke att ledtiderna i skogen är mycket långa och den skog som avverkas idag planterades för 60-100 år sedan. Det tar med andra ord lång tid innan förändringsarbetet syns överallt. Den svenska skogen har påverkats av människan under lång tid och sedan den nya skogspolitiken, med jämställda mål för produktion och miljö, genomfördes i början av 1990-talet kan man se tydliga positiva trender där strukturer som är viktiga för många arter ökar. Det gäller till exempel volym av lövträd, areal gammal skog och mängden död ved i landskapet.

DET FINNS DOCK även negativa trender. Vi ser att produktionsskogarna blir tätare och mörkare, och att de ofta slutavverkas innan de hunnit få utvecklade naturvärden. Det finns även tendens till förändrad åldersklassfördelning, vilket innebär att arealen och volymen gammal skog ökar medan den övriga skogen samtidigt blir allt yngre. Skog i åldersklassen 61–100 år har minskat från 34 % år 1960 till 21 % år 2010. Med detta följer ett mer tudelat skogslandskap med en allt större skyddad areal av gammal skog jämte brukad mark som domineras av unga och yngre medelålders skogar.

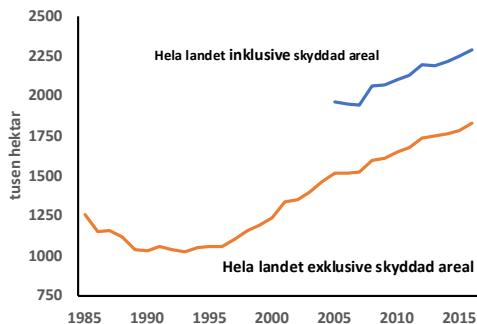
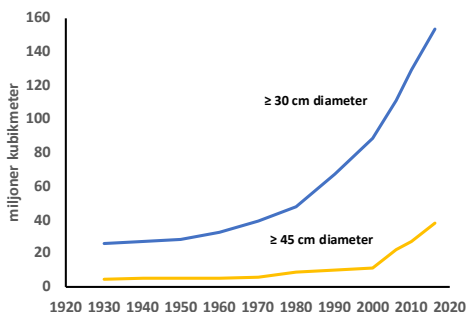
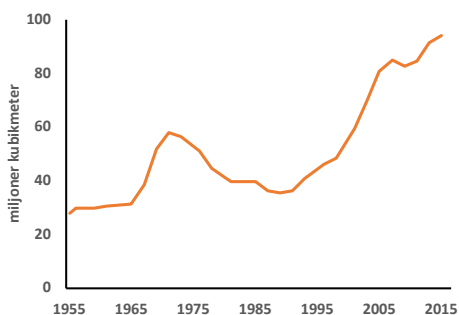

Fig. 4: Utveckling över tid av mängd hård död ved, grova lövträd och gammal skog. Källa: Skogsindustrierna: "Skogens biologiska mångfald – om arter, miljöarbete och statistik" Mats Hannerz och Per Simonsson

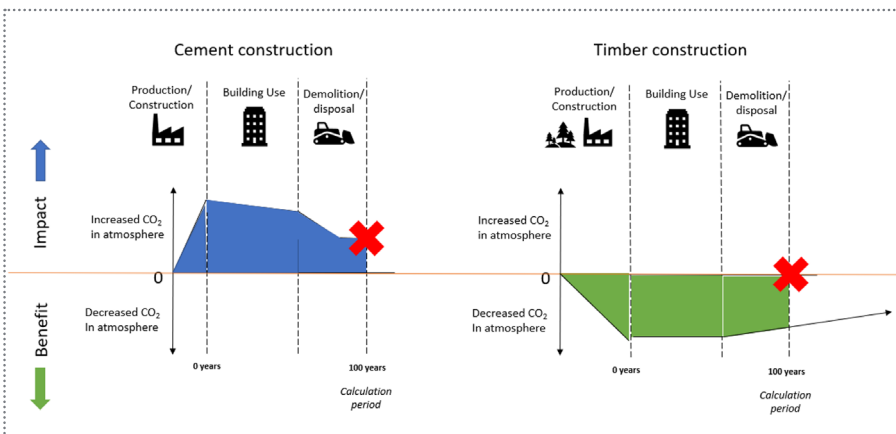
4

Hur kan man säkerställa att träråvara kommer från ansvarsfullt brukade skogar?

FÖR SVENSK TRÄBEARBETANDE industri är det av stor vikt att säkerställa att den träråvara som köps in kommer från ansvarsfullt brukade skogar med nettotillväxt och där förutsättningar för bevarande och utveckling av biologisk mångfald är goda. Inom de flesta EU-länder, inklusive Sverige, finns lagstiftning och oftast tillförlitlig tillsyn. Men om man som köpare upplever en osäkerhet, eller om man tar träråvara eller produkter från länder där lagstiftning och tillsyn skulle kunna vara bristfälliga, så är certifiering det bästa alternativet. Certifiering-

arna ställer oftast högre krav än många länders lagar och regler för ansvarsfullt skogsbruk. Internationellt finns exempelvis FSC och PEFC som dominerande system för certifiering av skogsbruk och spårbarhetscertifiering av råvara och produkter. Dessa system bygger på kriterier som har utformats med hänsyn till ekonomiska, sociala och ekologiska intressen. Man bör dock notera att det är svårt att vara helt säker, beroende på i vilken region i världen man tar sin råvara. Därför bör inköpsprocessen inkludera någon form av riskanalys.

► Sammantaget rekommenderar TMF att använda sig av internationellt erkända certifieringar för att minimera osäkerheten, speciellt om träråvara köps in från länder/marknader utanför EU.

5 Hur kan man tillgodoräkna sig kolbindning i långlivade träprodukter?

GENERELLT SKULLE MAN kunna resonera att för långlivade produkter som nyttjas under så lång tid att ett nytt träd hinner växa upp torde kunna anses vara såväl cirkulära som klimatneutrala. Hur man ska kunna beräkna och i förlängningen tillgodoräkna sig kolinlagring i träprodukter beror i stor utsträckning på vilka referensramar och randvillkor vad gäller tidsperspektiv och geografi, som sätts. Det finns standarder, som exempelvis EN15804 Håll-

barhet hos byggnadsverk - Miljödeklarationer - Produktspecifika regler, som beskriver hur man skulle kunna mäta och rapporter inlagring av CO₂ i träprodukter inom ramen för en LCA. I praktiken tillåts dock inte detta i EPD:er som idag används brett inom byggnäringen. I EPD:erna görs bara jämförelse med fossilt kol. Däremot börjar vissa märkningar ta höjd för kolinlagring i träprodukter som den tyska DGNB eller NollCO₂ från SGBC.

6 Hur kan man motivera att produkter med korta livscyklar är "klimatsmarta"?

SKOGEN OCH SKOGSPRODUKTER ger klimatnytta på tre huvudsakliga sätt, genom upptag av CO₂ i den växande skogen, genom att lagra kol i träden och i produkter samt genom att ersätta fossila råvaror som annars skulle ha använts. Detta gäller både kortlivade och långlivade produkter. För att få en rättvisande bild av skogsprodukters klimatnytta måste den så kallade kolcykeln ses i en större skala och under ett längre tidsperspektiv än för den enskilda produkten eller för en enskild avverkning. Den svenska skogsvårdslagen ställer krav på återbeskogning genom plantering, sådd eller självföryngring efter en avverkning. Det ställs även krav på att markens produktionsförmåga ska användas vilket gör att det krävs en relativt snabb återväxt. Varje år slutavverkas

ungefär 1% av skogsmarken, vilket innebär att uppemot 95-97% (där ännu ej beskogade ytor är borträknade) är beskogad och tar upp CO₂. Kolförrådet i de brukade boreala skogarna ökar, medan kolförrådet är relativt oförändrat i skogar där extensivt eller inget skogsbruk bedrivs. Där har förlusterna av kol vid skogsbränder och vid nedbrytning av död ved istället varit betydande. Dessa slutsatser framkom i en internationell forskningsrapport "Sustainable boreal forest management – challenges and opportunities for climate change mitigation" (Skogsstyrelsen Peter Högberg, m.fl). Analysen i rapporten bygger på de data som de inblandade länderna (USA, Kanada, Norge, Sverige, Finland, Ryssland) har rapporterat till FN:s klimatorgan, UNFCCC under 1990-2017.

► Sammantaget innebär detta att ett aktivt skogsbruk ger positiv klimatnytta såväl när det gäller att binda stora mängder CO₂ i den växande skogen och i produkter som genom substitutionseffekten, dvs att man använder trä (biomassa) som ersättning för fossila råvaror.

Vi hoppas att du ökat din kunskap om träråvara och ansvarsfullt skogsbruk efter att tagit del av de sex relevanta frågorna. Framför allt hoppas vi att frågetecken rätats ut kring hur

Sverige bedriver ansvarsfullt skogsbruk, och där vi bidragit med såväl fakta som statistiskt underlag som visar att det i stället handlar om ett långsiktigt och hållbart sätt att få fram vår hållbara och förnyelsebara råvara. Som inte äventyrar framtida resursutnyttjande eller tillväxt. Och som därmed säkerställer att första ledet i trä- och möbelindustrins förädlingskedja säkert finns kvar framgent för kommande generationer.

Enligt TMF kan du som medlem eller branschföreträdare känna dig trygg i valet av, och argumentationen för råvaran trä – så länge du säkerställer att det kommer från ansvarsfullt brukade skogar där internationellt erkända certifieringar erbjuder extra trygghet. Och med valet av trä bidrar du till något av det viktigaste just nu – en strävan mot hållbar utveckling.

FAKTA

Svenskt sågat virke går till hus, bygginredning och möbler.

Volym som säljs i Sverige:
5 miljoner m³ barrträ.

Export:
14.1 miljoner m³ (2021).

Foto: Karl Andersson & Söner

tmf.se

Traomobel

Traomobel

tmf_swe

